

чених у цій статті підстав фактично здійснюється до внесення відомостей до ЄРДР, тобто до отримання слідчим повноважень на ведення досудового розслідування. Натомість слідчий має право здійснити законне затримання особи у порядку ст. 207 КПК України, а також доручити відповідним компетентним підрозділам, зокрема підрозділам НП України, яким повноваження на затримання надані спеціальним законодавством, здійснити затримання підозрюваного у порядку ст. 208 КПК України.

Вирішення наведених у статті проблем можливе лише шляхом формування інституту процесуальної відповідальності представників сторони обвинувачення.

Використані джерела

1. *Кримінальний процесуальний кодекс України* від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. *Новий голова Нацполіції України Сергій Князев*: виклики, очікування та можливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://censor.net.ua/b5148>

3. *ВССУ. Узагальнення про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00212.html

4. *Про Національну поліцію : Закон України* від 2 липня 2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

5. *Про Національну гвардію : Закон України* від 13 березня 2014 р. № 876-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/876-18>

Нерсесян А. С. Процесуальні проблеми початку кримінального провадження

Автор аналізує процесуальні проблеми, що виникають на початкових стадіях кримінального провадження. Зокрема, виокремлено дві основні проблеми початку досудового розслідування: невнесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, неналежне або несвоєчасне внесення таких відомостей і фактичне здійснення досудового розслідування до внесення таких відомостей. Визначено причини виникнення таких проблем і шляхи їх подолання.

Ключові слова: досудове розслідування, кримінальне провадження, слідчий, прокурор, потерпілий.

Нерсесян А. С. Процесуальные проблемы начала уголовного производства

Автор анализирует процессуальные проблемы, возникающие на начальных стадиях уголовного производства. В частности, выделены две основные проблемы начала досудебного расследования: невнесение сведений в Единый государственный реестр досудебных расследований, ненадлежащее или несвоевременное внесение таких сведений и фактическое осуществление досудебного расследования до внесения таких сведений. Определены причины возникновения таких проблем и пути их преодоления.

Ключевые слова: досудебное расследование, уголовное производство, следователь, прокурор, потерпевший.

Nersesyan A. Procedural problems of the beginning of criminal proceedings

The author analyzes procedural problems arising at the initial stages of criminal proceedings. In particular, the author singled out two main problems of initiating a pre-trial investigation: non-submission of information to the Unified State Register of pre-trial investigations, improper or untimely submission of such information and the actual implementation of pre-trial investigation prior to entering such information. The causes of such problems and ways to overcome them are determined.

Key words: pre-trial investigation, criminal proceedings, investigator, prosecutor, victim.

УДК 342:351

Ірина Вікторівна Пивовар,
доцент кафедри загально-правових дисциплін
Інституту кримінально-виконавчої служби,
кандидат юридичних наук

**БАЛАНС ПРИВАТНИХ І ПУБЛІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ У ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ
У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ**

В умовах трансформаційних процесів і перетворень у соціальній та фінансовій сферах важливими для теорії та, особливо, практики постають проблеми розмежування приватних і публічних інтересів та їх збалансування. Теоретична цінність дихотомії цих груп інтересів є очевидною, оскільки її вивчення у теорії фінансового права сприяє законодавцю та іншим нормотворчим органам у визначенні характеру інтересу, що підлягає фінансово-правовій охороні й, відповідно, розробці під нього необхідного правового режиму.

За найбільш поширеною серед дослідників думкою фінансовому праву як галузі публічного права характерне превалювання саме публічних інтересів над приватними. Водночас еволюція відносин, що становлять предмет цієї галузі, оновлює його на різних етапах розвитку суспільства. Відповідно, найбільш прогресивними сферами, що поступово «вростаються» в об'єкт фінансово-правового впливу, є соціальне страхування (зокрема пенсійне), банківська діяльність тощо. Як наслідок, у цій галузі ви-

никають нові, або ж видозмінені правові інститути, що мають міжгалузевий характер, спрямовані на захист як публічних, так і приватних інтересів. Одним із таких фінансово-правових інститутів є соціальне страхування, під вплив якого підпадають, зокрема відносини пенсійного страхування, у яких проявляється комплексна взаємодія публічних та приватних інтересів. Однак, слід мати на увазі, що у публічних галузях (зокрема фінансовому праві) співвідношення вказаних видів інтересів відображається через діалектичний взаємозв'язок прав та обов'язків громадян і держави. При цьому правам громадян (приватним інтересам) повинні кореспондуватись відповідні обов'язки держави (публічні інтереси), а правам держави, відповідно – обов'язки громадян. Коло відповідних учасників пенсійних відносин та спектр їх повноважень нині залежні від результатів реформування, здійснюваного відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (затверджена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015), а також урядових рішень, якими, зокрема, передбачено у сфері соціального захисту підвищення ефективності системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, подальший розвиток недержавного пенсійного страхування, створення передумов для запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування тощо.

На основі цього перед фінансовим правом постає завдання врегулювати баланс цих інтересів із метою вирішення протиріч, що виникають між індивідуальними (приватними) та публічними (суспільними) інтересами, ґрунтуючись при цьому на умовах сформованого соціального діалогу, побудови партнерських відносин між державою та громадянами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблематики вказує на недостатню до неї увагу з боку українських дослідників. Основними напрямками, що дотичні у порушеній статті питанням і були наукового розвитку, є: фінансово-правове регулювання соціальних (зокрема пенсійних) страхових фондів (Д. Білінський, М. Мацелик), статус суб'єктів фінансових правовідносин у сфері загальнообов'язкового соціального страхування (О. Кашкар'ова, В. Фещук), механізм адміністрування єдиного соціального внеску (А. Новицький, О. Покатаєва) тощо.

Утім, фундаментальні праці, що ґрунтовно можуть бути використані при дослідженні питань балансу публічних і приватних інтересів у фінансовому праві, належать таким провідним ученим, як: Л. Вороновій, Д. Гетманцеву, Е. Дмитренко, Л. Касьяненко, М. Кучерявенку, О. Лукашеву, А. Монаєнку, А. Нечай, М. Перепелиці, Н. Пришві, О. Солдатенку та ін.

Незважаючи на гостроту цієї проблематики та наявність широкого переліку фінансово-правових праць, маємо зауважити, що в українській науці фінансового права питання балансу публічних і приватних інтересів у сфері пенсійного страхування дотепер не розглядалися. На основі цього, метою статті є з'ясування ролі публічних і приватних інтересів у фінансових правовідносинах у сфері пенсійного страхування, виявлення основних проявів їх дисбалансу, а також формулювання пропозицій, спрямованих на збалансування вказаних груп інтересів.

Баланс публічних і приватних інтересів у фінансових відносинах у сфері пенсійного страхування фінансовим правом може бути забезпечений шляхом вирівнювання обсягу прав й обов'язків держави й громадянина, а також гарантій їх реалізації, що досягається передусім конструюванням юридичних норм, у яких закріплюються суб'єктивні права та юридичні обов'язки відповідних суб'єктів фінансового права, що «протистоять» один одному (держави, з одного боку, та страхувальника й застрахованої особи – з другого). Натомість основними проявами сучасного протистояння цих суб'єктів є небажання страхувальників і застрахованих осіб сплачувати страхові внески до державного Пенсійного фонду України (далі – ПФ України), приховуючи роботодавцями (переважно приватного сектору господарювання) реальних обсягів фонду заробітної плати й розмірів «білих» заробітних плат працівників, з одного боку, та періодичне впровадження нормативно-правових новел, що призводять до звуження соціальних прав застрахованих осіб державою, – з другого (наприклад, оподаткування пенсій [1, с. 92], підвищення пенсійного віку, страхового стажу, ліквідація спеціальних пенсій, новий порядок сплати єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ) фізичними особами – підприємцями та самозайнятими особами, тощо). Однак у державі, що претендує на статус демократичного рівноправного члена європейського співтовариства, не повинно виникати конфлікту між приватними й публічними інтересами, яких має об'єднувати єдина спільна мета – врегулюваність суспільних відносин, задоволення потреб населення, підтримка стабільності й правопорядку в суспільстві. Тому збалансованість приватних і публічних інтересів виключає безпідставний тиск одних на інших.

Утім, вважаємо, що в сучасному українському фінансовому праві при врегулюванні відносин у сфері пенсійного страхування зрівняти задалегідь протилежні інтереси в принципі неможливо. Дотримання балансу між публічними й приватними інтересами в соціально-страховій пенсійній сфері фінансового права видається достатньо складним завданням, оскільки воно постає передусім перед законодавцем, який виступає головним носієм саме публічного інтересу. З цієї позиції в досліджуваній сфері публічні

інтереси мають переваги перед приватними. Так, наприклад, держава, маючи на меті задовольнити публічну (суспільну) потребу в отриманні чергового траншу від Міжнародного валютного фонду за рахунок «тиску» на приватні інтереси, планує внести зміни до пенсійного законодавства, передбачивши з січня 2018 р. підняття пенсійного віку, розширення бази ЄСВ, кола його платників тощо [2]. Слід врахувати, що у фінансовому праві соціальні страхові відносини будуються на необхідності централізації в суспільстві, фінансово-правової дисципліни, ієрархічного підпорядкування та ін. При цьому у фінансово-правових нормах робиться акцент переважно на обов'язках, заборонах, повинностях громадян перед державою. Остання ж, зі свого боку, відносно «вільна» у можливостях щодо оновлення обсягу прав і обов'язків громадян (досить часто не на їхню користь), зокрема, у сфері пенсійного страхування, наслідками чого може бути як його звуження, так і розширення. Так, прикладом додаткового «тиску» на приватні інтереси можна навести впровадження з 1 січня 2017 р. нового обов'язку для роботодавця-страхувальника щодо здійснення перевірки під час прийняття на роботу наявності у фізичної особи посвідчення застрахованої особи, що тягне за собою обов'язок останньої отримати таке посвідчення; зміна умов отримання особою пенсії за спеціальним трудовим стажем тощо. Водночас із метою врівноваження втіленим «погіршенням» для приватних інтересів держава може вдаватися до певних компенсацій. Це, наприклад, сприйняте населенням як послаблення «фіскального тиску» – скасування з січня 2016 р. і дотепер для працівників обов'язку сплачувати пенсійні внески до державного пенсійного фонду та зменшення розміру щомісячних пенсійних відрахувань роботодавцями. Проте, як показала практика, отриманими результатами стали, з одного боку, зростання дефіциту бюджету ПФ України – як відображення шкоди суспільному (публічному) інтересу, з другого – незначне зростання доходів громадян, засвідчуючи «примарну яву» про покращання приватних інтересів (насправді ж працівники як застраховані особи, не сплачуючи пенсійних внесків до державного пенсійного фонду, фактично позбавляють себе у майбутньому від можливості зарахування їм відповідних періодів роботи до пенсійного (страхового) стажу, який, як відомо, розраховується за внесеними страховими платежами).

Переконані, що зменшенню дисбалансу вказаних інтересів у відносинах пенсійного обов'язкового страхування має сприяти виважена державна політика, обґрунтоване законодавче врегулювання публічних і приватних основ, та обов'язково їх реальне правозастосування. Так, з одного боку, маємо зазначити про визнання державою приватного інтересу громадян у сфері пенсійного страхування, що знайшло закріплення у таких принципах: добровільність участі у системі загальнообов'язкового пенсійного страхування осіб, які відповідно до закону не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню; рівноправності застрахованих осіб щодо отримання пенсійних виплат; диференціації розмірів пенсій залежно від тривалості страхового стажу та розміру заробітної плати (доходу); солідарності та субсидування у солідарній системі; фінансування видатків на виплату пенсій, надання соціальних послуг за рахунок страхових внесків, бюджетних коштів і коштів цільових фондів; державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав; гласності, прозорості та доступності діяльності ПФ України; обов'язковості фінансування за рахунок коштів ПФ України витрат, пов'язаних із виплатою пенсій та наданням соціальних послуг, що гарантує втілення приватного інтересу (ст. 7) [3]. Водночас вимушені констатувати, що з кожним роком ці та багато інших принципів набувають рис лише декларацій, дотримання і виконання яких можна очікувати лише при покращанні економічної ситуації в країні.

На противагу ж наведеному, публічні інтереси, досягнення яких здійснюється за рахунок встановлення імперативних приписів, зокрема щодо обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством, а також осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб – підприємців, мають потужний дієвий апарат захисту й примусу, що сприяє їх досягненню.

Загалом аналіз різноманітних станів у сучасній Україні, пов'язаних із правовим врегулюванням і реалізацією публічних та приватних інтересів у фінансових правовідносинах у сфері пенсійного страхування надає підстави виокремити третю групу інтересів, що утворюються внаслідок взаємного проникнення названих вище груп інтересів, у яких неможливо визначити єдиного зацікавленого суб'єкта. Таку групу становлять сумісні інтереси, тобто інтереси, що однаково важливі для приватних і публічних суб'єктів фінансового права, а саме: інтерес у ефективному й доцільному пенсійному законодавстві; інтерес у ефективному управлінні пенсійною системою; інтерес у збалансованому характері відповідальності приватного й публічного суб'єктів вказаних відносин; стимул господарської, фінансової та соціальної активності держави, застрахованих осіб, страхувальників та інших учасників досліджуваних відносин; акумулятивний інтерес, що полягає у зацікавленості всіх суб'єктів у забезпеченні доходів пенсійних фондів.

Отже, хоча приватні й публічні інтереси в досліджуваних правовідносинах перебувають нині у полярних станах, проте саме забезпечення їхнього балансу у фінансовому праві повинно стати законо-

давчим пріоритетом. При цьому, базуючись на позиції «соціального діалогу» між людиною і державою, орієнтиром має стати розбудова партнерських відносин між державою і суспільством, владою і населенням. Законодавець повинен формувати фінансово-правове регулювання таким чином, щоб задоволення публічних інтересів було вигідним (навіть бажаним) для кожного носія приватного інтересу. Частково подібний підхід вже впроваджується Україною в межах фінансової децентралізації в податкових правовідносинах, орієнтуючись на наближення податків до їх платників.

Підсумовуючи викладене, наведемо деякі узагальнення, що можуть слугувати напрямами подальших розробок для вдосконалення національного фінансового й пенсійного законодавства, а також механізму його реалізації з метою збалансування публічних і приватних інтересів у фінансових правовідносинах у сфері пенсійного страхування.

По-перше, дотримуємося позиції про пріоритетність публічних (суспільних) інтересів над приватними у фінансових правовідносинах у сфері пенсійного страхування. Належність фінансового права до публічних галузей права пояснює його призначення охороняти інтереси не окремої особи, а інтереси усього суспільства, які не прирівнюються до суми інтересів утворених його індивідів.

По-друге, з метою збалансування фінансових інтересів держави, роботодавців (страхувальників) і застрахованих осіб в указаній сфері вважаємо доцільним вивчити досвід зарубіжних країн з метою переходу до формування трирівневої системи пенсійного забезпечення, у якій має функціонувати гарантований державою мінімальний рівень пенсійного забезпечення – базовий рівень – державне пенсійне забезпечення; професійний – за рахунок пенсійних внесків страхувальників (роботодавців) до фондів за індивідуальними програмами застрахованих осіб; індивідуальний накопичувальний – за рахунок додаткових внесків застрахованих осіб (працівників).

По-третє, вважаємо доцільним здійснити перенесення більшої частини внесків у пенсійну систему на самих застрахованих осіб – працівників, що стимулюватиме їх до активної участі в накопичувальній пенсійній системі. Крім того, необхідним вважаємо розроблення організаційно-правового механізму нової форми співпраці застрахованих осіб із пенсійними фондами – здійснення контролю за формуванням власного пенсійного капіталу, що загалом сприятиме посиленню контрольної функції в сфері мобілізації, розподілу та використання пенсійних фондів. На важливість контрольної функції в процесі забезпечення публічного інтересу вказують також М. Перепелиця [4, с. 112] та Ю. Пивовар [5, с. 58–59]. Грунтуючись на поглядах цих учених, вважаємо, що наділення застрахованих осіб контрольною функцією безпосередньо сприятиме забезпеченню приватного інтересу та опосередковано сприятиме підвищенню ефективності процесу реалізації публічного інтересу. Здійснюючи обов'язкові й добровільні пенсійні внески та контроль за приватним індивідуальним пенсійним капіталом, застрахована особа сприяє забезпеченню приватного загального, а також публічного інтересу.

По-четверте, в умовах формування нової пенсійної системи в Україні погоджуємося з допустимістю порушення у розумних межах і термінах паритету інтересів у бік утистки приватних інтересів на користь суспільних (публічних) з одночасною компенсацією втрачених вигод (можливостей) за рахунок інших фінансових механізмів (наприклад, зменшення ставки оподаткування доходів фізичних осіб, тощо).

По-п'яте, відстоюємо позицію, що полягає у фінансово-правовій доцільності поступової відмови від дотацій до ПФ України з Державного бюджету на заплановані поточні пенсійні виплати; водночас вважаємо необхідним скасувати невластиві виплати, що покладені на ПФ України, й зокрема передати зобов'язання йому щодо здійснення доплат пенсіонерам, які набули повний страховий стаж, але не мають основного розміру пенсії прожиткового мінімуму для працездатних осіб (у 2016 р. – 8 млн осіб [6, с. 28]), до Державного бюджету.

Використані джерела

1. Дмитренко Е. Особливості співвідношення публічного і приватного інтересу у фінансовому праві / Е. Дмитренко // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 2. – Ч. 1. – С. 89–95.
2. Литвин А. Как в Украине изменится пенсионный возраст и когда выростут выплаты / А. Литвин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.segodnya.ua/ukraine/kak-izmenitsya-pensionnyy-vozrast-i-kogda-vyrastut-vyplaty-reforma-soglasno-memorandumu-s-mvf-1010650.html>
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49–50. – Ст. 376.
4. Перепелиця М. Публічний інтерес як мета діяльності суб'єктів фінансового права / М. Перепелиця // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 2. – С. 112–119.
5. Пивовар Ю. І. Фінансово-правове регулювання публічних закупівель в Україні : монографія / Ю. І. Пивовар, В. М. Новаковець. – Київ : Три К, 2012. – 224 с.
6. Пенсійний фонд України : Інформаційна довідка про підсумки виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.archives.gov.ua/Rozsekr_mat/Zvit_2009.pdf

Пивовар І. В. Баланс приватних і публічних інтересів у фінансових правовідносинах у сфері пенсійного страхування

У статті з'ясовується роль публічних і приватних інтересів у фінансових правовідносинах у сфері пенсійного страхування, виявляються основні прояви їх дисбалансу, а також формулюються пропозиції, зорієнтовані на збалансування вказаних груп інтересів. Поряд із публічними й приватними пропонується виокремлювати сумісні інтереси, відносячи до них інтереси, в яких неможливо визначити єдиного зацікавленого суб'єкта. Вбачається раціональним задля збалансування фінансових інтересів держави, роботодавців (страхувальників) і застрахованих осіб в указаній сфері дослідити зарубіжний досвід на предмет вивчення можливості переходу української пенсійної системи до трьох рівнів: базового; професійного; індивідуального накопичувального.

Ключові слова: приватний інтерес, публічний інтерес, пенсійне страхування, баланс інтересів, фінансові правовідносини, суб'єкти пенсійного страхування.

Пивовар І. В. Баланс частных и публичных интересов в финансовых правоотношениях в сфере пенсионного страхования

В статье определяется роль публичных и частных интересов в финансовых правоотношениях в сфере пенсионного страхования, выявляются основные проявления их дисбаланса, а также формулируются предложения, ориентированные на сбалансирование указанных групп интересов. Вместе с публичными и частными предлагается выделять совместные интересы, отнести к ним интересы, в которых определить единого заинтересованного субъекта не представляется возможным. Рациональным представляется для сбалансирования финансовых интересов государства, работодателей (страховщиков) и застрахованных лиц в указанной сфере исследовать зарубежный опыт на предмет изучения возможности перехода украинской пенсионной системы на трехуровневую: базового; профессионального; индивидуального накопительного.

Ключевые слова: частный интерес, публичный интерес, пенсионное страхование, баланс интересов, финансовые правоотношения, субъекты пенсионного страхования.

Pivovar I. Balance of private and public interests in the financial legal relations in the sphere of pension insurance

Abstract. In the article the author clarifies the role of public and private interests in the financial legal relations in the sphere of pension insurance, reveals the main manifestation of the imbalance, as well as proposals focused on the balancing of these interest groups. Along with public and private proposed compatible interests, referring to them the interests in which it is impossible to identify a single person concerned. Seems rational for balancing the financial interests of the state, the employers (insurers) and the insured persons in this area explore foreign experience to explore the possibility of transition of the Ukrainian pension system into three levels: basic; professional; individual savings.

Key words: private interest, public interest, pension insurance, the balance of interests, financial relations, subjects of pension insurance.

УДК 346

*Тетяна Сергіївна Пономарьова,
викладач кафедри загальноправових дисциплін
Інституту кримінально-виконавчої служби*

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ КОМЕРЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Стаття 284 Господарського кодексу України (далі – ГК України) під предметом договору оренди визначає умову про об'єкт оренди із обов'язковим зазначенням складу та вартості орендованого майна з урахуванням її індексації. Таким чином, для укладення договору оренди недостатньо буде зазначити лише, що орендується, наприклад, приміщення відповідної площі. Неналежне погодження істотних умов договору, як відомо, тягне неукладеність такого договору. Втім, наразі серед цивілістів точиться дискусія стосовно доречності визначення у законодавстві додаткових умов, окрім суто предмета договору, які вважаються істотними.

Мета статті – розглянути особливості формування умови про предмет як істотної умови договору оренди на прикладі і враховуючи особливості договірної практики з оренди комерційної нерухомості.

Питання, пов'язані з дослідженням істотних умов договору, широко відображені у працях як учених-цивілістів, так і фахівців у галузі господарського права. Зазначеною проблематикою займалися такі науковці, як С. Бервено, Т. Боднар, О. Беляневич, О. Подцерковний, С. Потопальський С. Бородавський, І. Зозуляк, О. Зозуляк, В. Олюха, Т. Бобко, В. Васильєва, С. Подоляк та ін.

Розглянемо детально правила відображення умови про предмет на прикладі договору оренди приміщення. Враховуючи неоднозначну судову практику при оцінці погодження істотних умов для того, щоб договір вважався укладеним, а також специфіку сфери діяльності, де використовується саме комерційна нерухомість (наприклад, роздрібна торгівля), ми можемо виокремити низку практичних нюансів, які необхідно погодити сторонам договору в межах умови про предмет для того, щоб зменшити ризик правових спорів у процесі виконання договору.